

EXPLOATAREA SĂRII ÎN SPAȚIUL BUZOIAN

Doina CIOBANU

Sarea – clorura de natriu – este unul din elementele fundamentale asemănător apei și aerului – absolut necesar vieții. Sărurile constituie baza tuturor celulelor „*ele se găsesc în fiecare celulă. Sodiul ajută la extragerea bioxidului de carbon din celule și asigură menținerea echilibrului dintre lichidul din exteriorul celulei și cel din interiorul celulei. De asemenea, sodiul este necesar pentru ca mușchii să se poată contracta, pentru ca sistemul nervos să poată funcționa normal și pentru ca pulsul să rămână stabil. Clorul susține acidul gastric în digestia proteinelor, activează funcțiile ficatului și contribuie la distribuirea hormonilor, fiind important și pentru menținerea unui echilibru între acizii și bazele din organism*”¹. Sarea este unul din elementele a cărei valoare nu s-a diminuat prin trecerea timpului.

Sarea este absolut necesară în hrana animalelor, creșterea vitelor constituind rezerve permanente de carne și lapte, de piele și lână. Cantitatea de sare de care au nevoie animalele diferă de la specie la specie, după vârstă și greutate corporală. S-a calculat că, în medie, bovinele trebuie să consume 25-30 grame pe zi, cabalinele 20-40 grame pe zi, ovinele 5-15 grame pe zi². Toate acestea justifică importanța sării și rolul pe care îl are în viața societății.

În epoca în care zeii erau omniprezenți, sarea, prin importanța ei, căpăta implicații religioase. Vechii arieni (indo-europeni) considerau sarea sfântă, întrucât împiedica descompunerea cadavrelor³.

¹ Irene Dalichow, *Sarea. Un remediu binefăcător*, București, Editura Gemma Print, p. 24-25; *Datorită acțiunii antibacteriene a sării, pielea și ochii omului sunt apărați de agresiunea germenilor patogeni (aceasta este explicația faptului că gargara cu apă sărată este atât de eficientă în combaterea răcelilor și a inflamațiilor „în gât”. Clătirea gurii cu apă sărată în inflamațiile gingiilor și spălăturile nazale – „trasul pe nas” – cu apă sărată în prevenirea și tratarea răcelilor sunt procedee extrem de simple și eficiente pentru anihilarea bacteriilor. Transfuziile cu ser fiziologic înseamnă de fapt introducerea în organism, pentru echilibrarea acestuia a unei soluții saline.*

² M. Milos, D. Drânceanu, *Furajele. Caracteristice nutritive și utilizare*, București, 1984 p. 284.

³ Șt. Olteanu, W. Roat, *Mică și incompletă povestea sării*, în *Magazin Istoric*, nr. 1 (58), 1972, p. 88-89.

Se știe că între materialele folosite de egipteni la îmbălsămarea morților era și sarea⁴.

Romanii, care își incinerau morții, au utilizat termenul latin al sării „salis” pentru a desemna pe Salus, zeița sănătății și a prosperității, al cărei sanctuar de pe Quirinal era numit Templul Salvării⁵. Mari strategii, romanii dădeau soldaților lor pentru hrană și sănătate câte o punguliță de sare, valoarea acesteia transpusă mai târziu în bani, a căpătat numele de *salarium*⁶.

La popoarele semite, cineva care își împărțea sarea cu semenul său se unea cu el printr-o legătură sacră.

La arabi, gazda care oferă oaspetelui pâine și sare îi garanta ocrotirea vieții și a avutului său.

„În Etiopia, un „taler de la Maria Teresa” valora 30 de bulgări de sare. În Malaysia și Sumatra băștinașii nu au cunoscut valoarea banilor, o zi de muncă era plătită cu 200 grame de sare.

În deșertul Sahara, beduinii încheie și astăzi „legământul sării”, actul fiind pecetluit cu o bucată de pâine sărată, așezată în gura celui jurat.

Negrii pangwe își „cumpărau” soția pentru 13 vase pline de sare, pecetluind astfel actul de căsătorie.

Tot în acest fel, coloniștii, în Africa, în schimbul sării geme, au primit fildeș, aur și sclavi”⁷.

La greci sarea este un simbol al prieteniei și al ospitalității, Homer a afirmat caracterul divin al sării, ea fiind folosită în cadrul sacrificiilor.

Japonezii consideră sarea un puternic purificator, după vechea tradiție, unii răspândesc zilnic sare pe pragul casei și în interiorul lor după plecarea unor persoane detestabile, ca aceștia să nu se mai întoarcă. Exemplele prezentate justifică existența „sării” în mitologia tuturor vechilor civilizații.

Acest mineral are o foarte mare răspândire în scoarța Pământului – incluzând atmosfera și hidrosfera – încât, dacă ar fi solidificat ar putea forma un strat gros de 30 metri care să acopere toată suprafața de uscat. Dar această bogăție este inegal răspândită pe glob.

Europa este continentul cel mai bogat în zăcămintele de sare. În fruntea tuturor apare România, în care s-au evidențiat peste 300 masive de sare și aproximativ tot atâtea izvoare sărate „murători”⁸. Dacă la această cifră mai adăugăm și calitatea deosebită a sării, precum și condițiile ușoare de

⁴ A. Constantinescu, *Din Istoria industriei românești. Sarea*, București, 1981, p. 89.

⁵ V. Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, București, 1989, p. 522.

⁶ Șt. Olteanu, W. Roat, *op. cit.*, p. 88-89.

⁷ H. Istavan, *Istoricul mineritului de la salina Praid*, Praid, 1998, p. 6.

⁸ C. Atudorei, E. Bocante, P. Miclea, *Cercetarea, exploatarea și valorificarea sării*, București, 1917, p. 29; Doina Ciobanu, *Exploatarea sării în perioada marilor migrații (sec. I-XIII e.n.) în spațiul carpato-dunărean*, Buzău, 2002, p. 121-123.

exploatare, tragem concluzia că suntem țara cea mai favorizată de pe glob din acest punct de vedere (Planșa 1, 2).

Existența acestor enorme bogății de sare au determinat, în zona carpato-dunăreană, o serie de evenimente politice: invazii ale marilor imperii; invazii ale migratorilor crescători de animale și deci, mari consumatori de sare; intervenții militare ale imperiilor vecine care au găsit o sursă de venituri în exploatarea sării și dezvoltarea comerțului și a schimburilor comerciale cu zona sud și central europeană.

Exploatarea sării în spațiul românesc s-a făcut încă din paleolitic. Cucerirea Daciei de către romani a fost determinată de interesul acestora pentru bogățiile nord dunărene: aur, sare, oameni, etc. Cercetările arheologice au dovedit că romanii și mai târziu migratorii și alți năvălitori (goții, hunii, gepizii, slavii, avarii, etc.) au urmărit cu prioritate ocuparea spațiilor bogate în sare⁹.

Cronicari și istorici români au sesizat importanța acestui mineral în evoluția istorică, economică și politică a spațiului nord dunărean.

Dimitrie Cantemir amintește despre Târgul Trotuș „țară a ocnelor unde nu este nevoie de vreun meșteșug deosebit ca să alegei sarea; dacă sapi în pământ până la unul sau doi coți¹⁰ adâncime, găsești sarea cea mai curată și limpede ca porfirul sau cristalul, fără să fie amestecată cu cea mai mică părțică de pământ. Ocnale acestea sunt necesare, cu toate că în ele lucrează zi de zi sute de oameni. După ce se scot bolovanii de sare, ei lasă în tot locul stâlpi din aceeași sare cum este cristalul, ca să le sprijine pământul și săpăturile și pentru ca noile drumuri săpate să aibă loc de întindere”¹¹.

Mihail Kogălniceanu, la mijlocul secolului al XIX-lea spunea: „România dispune de imense... bogății de sare care pot să îndeustuleze universul întreg. Nu voi cita decât acei munți înalți de fărâmituri de sare ce-i vedem la fiecare gură de ocnă”¹².

Nicolae Bălcescu afirmă „... sarea, acest al cincilea element, cum îl numește abatele Maury, este necesară țaranului ca pâinea de toate zilele pentru hrana lui și a vitelor. Sarea, zice cu multă chibzuință dl. Lamartine,

⁹ Doina Ciobanu, *Zăcămintele de sare în istoria politică militară a spațiului carpato-dunărean (sec I-XIII d. Hr)*, în *Mousaios*, vol. VI, Buzău, 2001, p. 97-126; Doina Ciobanu, *op. cit.*, p. 128-130.

¹⁰ Cot-veche unitate de măsură variind între 0,606 m în Muntenia și 0,637 m în Moldova, în Transilvania - 0,623 m, reproducând aproximativ distanța de la cotul brațului până la degetul mijlociu.

¹¹ D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, Editura Școlară, 1965, p. 84.

¹² M. Kogălniceanu, *Texte de literatură economică a României sec. al XIX-lea*, vol. I, București, 1960, p. 222.

face parte din economia casnică, a o supune la bir e ca și cum ai supune la bir sângele și nervii omului”¹³.

Exploatările organizate¹⁴ și, alături de ele, cele întâmplătoare s-au efectuat fără întrerupere în toți munții de sare ai românilor.

În spațiul actual al județului Buzău se găsesc rezerve de sare estimate la 14816 milioane tone¹⁵ numai în zona Bisoca – Sări, Dealul Sării și Nogoșina, la acestea se adaugă alte spații, în dealurile de suburbură, izvoare sărate, lacul Sărat – Amara și sărăturile care, pornind din izvoarele sărate de la Monteoru (de unde izvorăște Călmățuiul¹⁶), acoperă un întins spațiu al Câmpiei Buzăului¹⁷.

Această bogăție, „aurul alb” a fost cunoscută și exploatată în zona Buzăului din timpurile străvechi. Arheologic se face o concordanță între rezervele salifere și siturile arheologice din epocile neolitic, bronz și fier¹⁸ (planșa 3). Astfel, între siturile arheologice care conțin dovezi materiale ale unor lumi trecute și zăcămintele salifere există relații incontestabile: siturile Năieni – Colarea și sarea de la Sări – Slon aflat la 3 km peste deal; între siturile Pietroasele – Gruiu Dării și Slon și Dealul Câlțești (aflat în aceeași comună); între descoperirile Cărlomănești și Slon și siturile Monteoru și izvoarele sărate de la Monteoru; între Târcov, com. Pârscov și sărăturile de la Viperești și

¹³ N. Bălcescu, *Opere*, vol. I, București, 1953, p. 270.

¹⁴ Exploatarea saliferă organizată:

- 1075 – este menționată pentru prima oară exploatarea de sare la Turda, cu ocazia instituirii oficiale a unei vămi pentru acest produs, deși exploatarea sării aici se făcea de pe vremea romanilor (*Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale*, București, 1979, p. 446; *Istoria științei și tehnicii în România*, București, 1985, p. 32);
- 1236 – începe exploatarea sării la salina Ocna Dej (*Dicționar cronologic...*, p. 447; *Istoria științei...*, p. 34);
- sec. XIV – primele indicații despre exploatările de sare de la salina Ocna Mureș (*Dicționar cronologic...*, p. 447; *Istoria științei...*, p. 37);
- 1380 – începe exploatarea sării la Târgu Ocna (Bacău) (*Dicționar cronologic...*, p. 448);
- 1408 – este menționată exploatarea sării la Ocnele Mari (*Dicționar cronologic...*, p. 448; *Istoria științei...*, p. 48);
- 1685 – începe exploatarea sării la Slănic Prahova (*Dicționar cronologic...*, p. 449);
- 1791 – începe exploatarea sării la Cacica (*Dicționar cronologic...*, p. 450);

¹⁵ Liviu Drăgănescu, *Originea sării și geneza masivelor de sare*, Ploiești, 1997, p. 202-203.

¹⁶ C. Atudorei, E. Bocante, P. Miclea, *Cercetarea, exploatarea și valorificarea sării*, Ed. Tehnică, București, 1971, p. 32.

¹⁷ În spațiul buzoian au fost identificate 43 de izvoare sărate – murători, com. Bisoca; Doina Ciobanu, *Catalogul izvoarelor sărate din județul Buzău*, în *Mousaios*, vol. XV, Buzău, 2001, p. 377 – 388.

¹⁸ Costache Daniel, Costache Mihaela, *Resursele naturale de sare și exploatarea lor pe Valea Buzăului în epoca bronzului*, în *Revista Sării*, nr. 6, Slănic Prahova, 2010, p. 34-35; Doina Ciobanu, *op. cit.*, în *Mousaios*, vol. XV, harta p. 385.

alte. Sare din belșug există și în apropierea schiturilor rupestre¹⁹, „Athosul românesc”, cum a fost numit. Din păcate sunt multe zone în care nu s-au făcut cercetări arheologice sistematizate, dar legătura între bogăția sării și dezvoltarea socio-economică a zonei rupestre în epocile străvechi, când mijloacele de transport erau limitate, este în atenția cercetătorilor de astăzi²⁰.

În lipsa dovezilor arheologice și a documentelor scrise referitoare la exploatarea sării și a apelor sărate este utilă valorificarea unor cercetări privind drumurile comerciale *„pe care se pătrunde înăuntrul țărilor... pe Valea Buzăului... de la deal la vale... negustori romani, țărani daco-romani... viața dacică fără zgomot și fără pompă se face viața romană și mai târziu românească”*. Drumul Penteleului care venea din Transilvania străbătea zona saliferă a Buzăului, Râmnicului Sărat, spre malurile Prutului, știut fiind că turmele erau însoțite de animale, măgari care duceau încărcătura cu sare²¹.

Bogățiile salifere ale spațiului buzoian au fost cunoscute și remarcate și de călătorii străini prin aceste locuri. Astfel, o primă consemnare o avem de la Franco Sivori (c. 1560 – după 1589), fiul unui negustor genovez, dornic de aventură și îmbogățire. El se alătură lui Petru Cercel (domnul Țării Românești 1583 – 1585) în timpul domniei acestuia și primește pentru aceasta „... Mi-a dat apoi zece mii de scuzi din venitul așezat asupra vânilor, ocnelor și pescăriilor <lăsat> la libera <sa> dispoziție și mi-a hărăzit pe timp de 4 ani beneficiile din zeciuiala dărilor unei provincii numite Buzău, care-mi putea aduce un venit de 12000 de scuzi pe an...mai sus numita provincie a Buzăului ce-mi fusese dată era una din cele mai bune și bogate ale țării”. La sfârșitul domniei atât de scurte a voievodului, cu două luni înainte de a fi acesta luat de turci, Sivori își strânge bunurile „din dijmele luate de la Buzău și ajunsese ca în doi ani să adune în jur de 40000 de scuzi, sumă foarte mare pentru acele vremi”²².

Un alt călător, ieromonahul Ipolit Vișenski, în secolul al XVII-lea, la trecerea din Moldova în Țara Românească peste râul Buzău, menționează „De

¹⁹ ***, Nucu – „Fundu Peșterii”, județul Buzău, *Un monument din Carpații Orientali cu reprezentări din Preistorie și Evul Mediu*, coordonator Valeriu Sârbu, Ed. Istros, 2012, p. 497; Doina Ciobanu, *Catalogul schiturilor rupestre din zona Buzăului*, în *Mousaios*, vol. XIII, Buzău, 2008, p. 199 – 225.

²⁰ Doina Ciobanu, *Exploatarea sării...*, p. 30 – 87; Doina Ciobanu, *Rolul zăcămintelor de sare în istoria politică militară a spațiului carpato-dunărean, secolele I – XIII d. Hr.*, în *Mousaios*, vol. VI, Buzău, 2001, p. 97 – 127; Doina Ciobanu, *Rolul socio-economic și politic al sării în spațiul românesc*, în *Revista Sării*, nr. 1/2005, Slănic Prahova, p. 8 – 21.

²¹ V. Pârvan, *Începuturile vieții române la gurile Dunării*, București, Cartea Românească, 2000, p. 32; C. Murgescu, *Drumurile unității românești*, București, 1996, p. 75, 90-91.

²² ***, *Călători străini despre Țările Române*, vol. III, București, 1971, p. 11; Aneta Boiangiu, *Călători străini despre Buzăul medieval*, în *Mousaios*, vol. III, Buzău, 1981, p. 68-69.

aici se văd munții foarte înalți de sare... iar acei munți sunt în stăpânirea domnului muntean”²³. Ieromonahul face o greșeală pentru că, în fapt, sarea din spațiul buzoian nu s-a exploatat niciodată organizat, dar se afla în controlul domniei.

Scoaterea sării din „acești munți” se făcea extrem de simplu „... când țaranul are nevoie de sare, merge la munte în dosul casei sale, răcăie puțin pământul și își cioplește cu toporul atâta sare câtă vrea”. Descrierea aparține unui călător prin zona Vrancei, la începutul secolului al VIII-lea²⁴. Prezentarea este identică cu situația din zona Lopătari-Mânzălești-Bisoca, unde extracția în formă „populară” a sării se face din timpuri imemorabile. „Sunt masive de sare la Râmnic (Râmnicul Sărat)... la Peceneaga (Buzău)” își informează superiorii Front Josef Sulzer²⁵, autorul lucrării *Istoria Daciei Transalpine*, aflat în slujba habsburgilor, „dar domnul și arendașii nu vor să extindă exploatarea... din cauza pretențiilor mari ale Porții”. În fapt, marea bogăție de sare din Țara Românească (ca și în Moldova) se află sub monopol domnesc, extinderea exploatărilor, scăderea prețului sării și totodată turcii (Imperiul Otoman) creșteau haraciul țării. Vămuirea sării era una din principalele surse de venituri ale domniei Țării Românești de-a lungul istoriei sale. C. C. Giurescu consideră că „Basarab Întemeietorul, la începutul campaniei din 1330 a lui Carol Robert, îi oferea acestuia ca despăgubire (pentru a opri campania în Țara Românească) suma de 7000 (șapte mii) de mărci de argint, echivalent a circa o tonă și jumătate lingouri de argint sau 1680.000 de dinari reprezentând valoarea a 29 de moșii mari sau 235 de moșii mici „sumă considerabilă... provenind din vămi, dijme și ocne”²⁶.

Un alt exemplu ar fi relatarea lui Walerand de Wavin (sec. XV) căruia Vlad Dracul îi justifică importanța cuceririi cetății Giurgiului „căci... nu se află nici o piatră în această cetate care să nu fi costat pe tatăl său²⁷ <cât> un bolovan de sare”, care se scoate din stâncile din Țara Românească „cum se scoate pe aici pietrișul din carieră”²⁸.

Aceste exemple vorbesc despre exploatarea salifere organizate și aflate în autoritatea domnească, dar pentru creșterea veniturilor domniei și pentru menținerea prețului sării sub control, domnitorii au luat măsuri de supraveghere a exploatărilor „la zi” în formă populară care se practicau mai

²³ *** , *Călători străini...*, vol. VIII, 1983, p. 247.

²⁴ Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel (1688 – 1749), în *Călători străini...*, vol. VIII, 1983, p. 324.

²⁵ *** , *Călători străini...*, vol. X/ partea I, Ed. Academică, București, 2000, p. 460.

²⁶ C. C. Giurescu, *Probleme controversate în istoria română*, Ed. Albatros, București, 1977, p. 25.

²⁷ Este vorba de Mircea cel Bătrân, tatăl lui Vlad Dracul și bunicul lui Vlad Țepeș.

²⁸ *** , *Călători străini...*, vol. I, București, 1968, p. 109.

ales în munții cu sare din județele Saacu (Săcuieni), Buzău și Râmnicu Sărat. Aici se găsește sare la suprafață, sub formă de „maluri de sare”, acoperită cu un strat de 10 -15 cm de sol, iar în ruptură, sticla sării (cu o puritate de 98%) poate fi scoasă fără nicio greutate folosind unelte rudimentare: tesle, ciocane, măhuri și fârașe. Această formă extrem de simplă, exploatare de suprafață era practică dinaintea întemeierii Țării Românești (după cum atestă datele arheologice).

Locuitorii acestor zone aveau dreptul să taie sare numai pentru trebuințele casei lor în schimbul unei mici contribuții numită *sărărit* sau *sărăritul munților* percepută de sărari. La acest fapt se referea Constantin Brâncoveanu când poruncește dregătorilor săi „*să umble și să scrie sărăritul, pre la satele din județul Slam Râmnic și din județul Buzău și din județul Sac, care au obiceiul de dau sărărit pentru căci sunt ei slobozi de-și iau ei sare din munții aceia de sare de acolo*” dar numai pentru trebuința proprie²⁹. Dreptul popular de exploatare a sării se bazează pe o tradiție străveche. Acest drept îl avea în județele amintite populația satească, chiar și ȧigani, plătind în schimb dare de 44 de bani pe an. În secolul al XVIII-lea darea urcă la 66 de bani³⁰.

Știrile în legătură cu această formă de exploatare apar documentar din secolul al XVII-lea³¹, când domnia pentru ținerea sub control a prețului sării și pentru a se mări veniturile, pune sub pază *malurile de sare*.

Deseori pentru sprijinirea unor așezăminte mănăstirești domnia acordă scutiri de sărărit. Un document din 7 ianuarie 1674 de la Grigore Ghica al III-lea (1673 - 1678) scutește 15 oameni ai mănăstirii Ungureni (jud. Buzău) între altele și de sărărit și alt document din 11 mai 1687 de la Șerban Cantacuzino (1678 - 1688) iartă de sărărit mănăstirea Bradu (jud. Buzău), despre care zice *să fie pace și slobozie de sărărit, iar sārarii să se ferească de slobozie*³².

Constantin Brâncoveanu *prințul aurului*, fiind atent cu veniturile visteriei și ale domniei, a luat măsuri energice pentru strângerea sārăritului. Iată ce spune o condică de porunci din 1700: „*să se scrie sārăritul prela satele ot sud Rîmnic i ot sud Buzău i ot sud Sac, care au obiceiul de dau sārărit, pentru căci sânt ei slobozi de-ș iau sare den munții aceea de sare deacolo. Deci să aibă a se scrie pre toți oamenii... au fie slujitori, au birnici, au dārăbanți, au scutelnici călări i pedestri, au popi, diiaconi, călugări au țigani sau măcar ce*

²⁹ Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV-XV*, Ed. Științifică, București, 1973, p. 119-120.

³⁰ Aura Ilieș, *Exploatarea sării în Țara Românească până în secolul XVIII*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. I, Ed. Academică, 1956, p. 192 – 194.

³¹ A. Cazacu, *Venitul țării și al domniei, în Viața Feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV – XVII)*, Ed. Științifică, 1957, p. 389 – 390.

³² *Ibidem*.

*fel de om or fi, de nume câte (pa) bani 44*³³. Această poruncă demonstrează că dreptul popular de exploatare a sării (care se practică de la începuturile existenței umane) se baza pe o tradiție străveche și nu pe vreun privilegiu domnesc.

Începând cu secolul al XVII-lea apar primele documente care dovedesc că *toți cei scutiți* erau obligați să plătească sărăritul în unele împrejurări, cum spune aceeași condică de porunci a lui Brâncoveanu și arată motivul „*pentru că fiind în timpul al treilea an, învoirea domniei, s-au socotit să dea cu toții și ertați și neertați*”³⁴. Porunca din 1784 „*pentru malurile de sare <ot>Slam Râmnic i Buzău și Saacu, care sun a se păzi*” explică mai bine acest drept al populației „*după obicei, fiind malurile de sare ce sunt în sud Slom, Râmnic, Buzău și sud Saacu se păzesc de oamenii cămărașilor de ocne... drept aceea dăm această carte la mâna (omului) pe care l-au orânduit dumnealor cămărașii ca să fie de pază la malurile dintr-aceste județe, să poarte grije și să fie cu priveghere a nu îngădui pe nimenea să nu facă risipă și să iae sare cu carul sau cu calul, afară numai din cei ce plătesc sărăritul, care sunt știuți, însă și aceea să aibă voie a lua numai cu traista, pentru trebuințele casei lor, și cât se hrănesc cu sare dintr-acele maluri, fără bani, să iae de la dâșii mielul hârșie (blana unui miel), cașul și 6 oca de lână sau câte 5 taleri de la cine nu va avea de acelea. Dar ori pe cine va prinde furând sau carul sau cu calul, vitele toate să le iae de gloabă, iar pe oameni, după obicei, prin știrea dumnealor ispravnicilor, să-i trimiță la pedeapsea ocnei. Pentru care vă poruncesc și dumneavoastră, ispravnicilor de județe i vătafilor de plain, să fiți mână de ajutoriu orânduitului de dumnealui cămărașu, spre a putea păzi după cum se cade, să nu curgă pagubă cămării*”³⁵.

Un alt document din 17 februarie 1813 precizează că această plată în natură se lua *de la mocanii cei ce sunt cu oile, după obiceiul lor*, referire la transhumanța ce se desfășura prin această zonă dinspre Transilvania spre gurile Dunării. Exploatarea populară a sării devine tot mai controlată de autorități, economia în bani și comerțul fiind în creștere, s-a născut primejdia pentru fîscul domnesc, ca acest drept popular de exploatare a sării să fie folosit cu scopuri comerciale și erau necesare măsuri de pază și control. De aici provin restricțiile, ca sarea să se ia decât cu traista, nu cu carul sau cu calul și se prevedeau pedepse foarte aspre pentru aceea care s-ar fi abătut de la poruncă.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Documente Academia Română, mss. rom. 5389, f. 8 și Aurora Ilieș, *op. cit.*, p. 193.

³⁵ V.A. Urechii, *Istoria Românilor*, 1893, vol. I, p. 405; Doina Ciobanu, *Sarea aliment și sursă de venituri pentru locuitorii din nord-estul Munteniei, în Sargetia*, vol. XXVI/1, Deva, 1995-1996, p 419-425.

La 13 ianuarie 1830, Obșteasca Adunare emite un ordin prin care se aduce la cunoștință ispravnicilor din județe că vămile și ocnele din Principate au fost luate în arendă și era fixat prețul exploatării sării la „7 lei suta de oca la gura ocnei fiind liber să cumpere oricine”³⁶.

Măsurile numeroase luate de domni nu au împiedicat furtul de sare care era frecvent consemnat astfel într-un document din 1831, 4 august, *vătaful Plaiului Pârscov înștiința isprăvnicia de Buzău despre atacul dat de locuitorii din plaiul dinspre Buzău (Bâsca Rosiliei, Beceni, Nehoiașu, Nehoiu, Valea Boului și Muscel) înarmați cu topoare și sape la Malul Sării – Înfundata și despre luarea cu forța a unei cantități mari de sare*³⁷. O mulțime de documente vorbesc despre furturile de sare: la 9 mai 1867³⁸.

Procuratura buzoiană primește *copia raportului îngrijitorului de la localitățile sărate despre furtişagurile de sare de la Bisoca, raport ce implică și locuitorii de la Vintilă-Vodă. Sesizări asemănătoare sunt cuprinse într-o mulțime de documente: 12 nov. 1868 la Bisoca, 1881 la Sărulești, 1894 la Nehoiu, 1910 la Trestia ș.a.*³⁹, aceasta întrucât scoaterea sării de calitate superioară se făcea foarte ușor.

Extinderea comerțului prin sistemul de prăvălii și, mai târziu, magazine, au redus exploatarea sării din maluri, preferându-se sarea pisată, dat fiind prețul ei destul de scăzut. În vremuri de restriște, în timpul celor două războaie mondiale, și după 1989 când locuitorii zonei au început să extindă creștera animalelor, oamenii s-au întors la vechile metode de scoatere a sării – *exploatarea populară*⁴⁰.

În spațiul buzoian s-a practicat exploatare în formă populară:

- a malurilor cu sare⁴¹ (printr-o simplă îndepărtare a stratului de pământ de la suprafață și folosind unelte comune – târnăcop, casma, sapă, lopată, mături, ș.a.);

- a izvoarelor sărate⁴² (murătorilor), izvoare dulci care străbat straturile de sare;

³⁶ Arhivele Statului filiala Buzău, *Documente privind exploatarea sării în Țara Românească, 1800 -1850*, doc. 353, p. 487.

³⁷ Idem.

³⁸ Arhivele Statului filiala Buzău, dosar 221/1867.

³⁹ Doina Ciobanu, *op. cit.*, în *Sargetia*, p. 424; Liviu Drăgănescu, *op. cit.*, în *Revista Sării*, nr. 1/2005, p. 73-83.

⁴⁰ Doina Ciobanu, *op. cit.*, *Sargetia*, p. 424 – 425.

⁴¹ Doina Ciobanu, *Catalogul izvoarelor sărate din județul Buzău (studiu etno-arheologic)*, în *Mousaios*, vol. XV, 2010, p. 377-384; **Malul de la Pleși (sat); Malul cu sare - Pietraru (sat); Malul de la Săreni (sat); Malul cu sare de la Viperești (sat); Malul cu sare de la Budești (sat); Malul cu sare de la Crâng – Muscel (sat); Malul cu sare de la Glod (sat); Malul cu sare de la Ursoaia (sat); Malurile cu sare de la Lopătari; Malurile cu sare din Mânzălești; Malurile cu sare din Bisoca - Sări.**

42

Idem. Izvorul de la Sări (sat) (N - 45°31407, E - 026°44878, Alt. - 538 m, 06.08.2009). Izvorul trece printre malurile de sare care sunt din abundență în această zonă. Zona Sări (N- 45°31812, E - 026°44860, Alt. - 494 m, 21.09.2009), com. Bisoca este situată pe maluri de sare. Pârâul Sări străbate o vale ce străjuște munții de sare. Sarea este exploatată și astăzi ca în vremurile îndepărtate. Informator Marian Rotaru (30 ani în 2009).

Izvorul 1 (Bisoca sat) (N - 45°32806, E 026°40583, Alt. - 897 m, 06.08.2009), de la marginea pădurii din fața Campusului Sf. Sava.

Izvorul 2 (numit de noi) (N - 45 °32632, E - 026 °40352, Alt. - 848 m, 06.08.2009) (**Bisoca sat**) se alimentează din aceeași zonă sărată ca și cel marcat cu numărul 1 și este plasat mai la vest. Împreună satisfac necesitățile de apă sărată ale zonei .

Izvorul de la Recea (sat) (N - 45°32248, E - 026°39650, Alt. - 637 m, 21.09.2009). Are debit variabil în concordanță cu precipitațiile de peste an. Informator Adrian Roșu (31 ani în 2009).

Izvorul de la Lacuri (sat) (N - 45°33361, E - 026 °41008, Alt. - 730 m, 21.09.2009). Este situat pe proprietatea lui Borș Gheorghe. Morteci Ion (70 ani în 2009) ne informează că este saramura tuturor „apa și sarea sunt ale tuturor”.

Valea Pârului (sat) (N - 45°23405, E - 026°28485, Alt. - 346 m, 19.08.2009), „la stâna Leului” se găsește o murătoare cu apă „nu prea tare” (salinitate scăzută).

Fișici (sat) (N - 45°24253, E - 026°27869, Alt. 460 m, 25.08.2009). În nordul satului, „la băi” sunt mai multe izvoare care au fost amenajate și exploatate organizat în perioada interbelică și în anii '70 - '80 ai secolului XX. Apele lor se scurg în Sărățel care trece și prin satul Pinu.

Pinu (cătun) (N - 45°24156, E - 026°29389, Alt. - 582 m, 19.08.2009). Murătoarea se găsește pe malul pârâului al cărui curs trece prin sare. Aici exploatarea directă a sării geme este foarte ușoară. Înainte de revoluție, în anii comunismului s-a scos sare cu buldozerul.

Izvorul din Izlaz (sat Scăeni) (N - 45°22969, E - 026°26804, Alt. - 528 m, 19.08.2009) are salinitate foarte mare și este exploatat de locuitorii multor sate ale comunelor Bozioru și Cozieni. Solicitățile au crescut mult după 1990, de când sarea „nu-i bună” (întrucât „sarea nu mai ține murăturile”), ne spune d-na Constantin Elena (88 ani în 2009), iar acum oamenii „iau apă cu butoaiele și o duc departe”.

Izvorul Murătoarea (sat Cănești) (N - 45 °23652, E - 026 °36348, Alt. - 308 m, 26.08.2009).

Izvorul se găsește în mijlocul satului. Apa este folosită la preparatul mâncării, la murături, la adăpatul vitelor după ce mănâncă fân, mai ales iarna. La aproximativ 100 m de izvorul sărat se găsește izvorul cu apă de leac ce conține mult oxid de fier și sare. Apa încălzită este folosită pentru băile împotriva durerilor de picioare și răcelilor. Informator Moș Neaga (70 ani în 2009).

Izvorul de la Negoșina (sat) (N - 45 °22294, E - 026 °36823, Alt. - 449 m, 15.09.2009). Se găsește în aval de malul de sare (N - 45 °22279, E - 026 °36696, Alt. - 475 m, 15.09.2009). Informator Răican Marinela (37 ani în 2009)

Izvorul Chilii (N - 45 °25442, E - 026 °35682, Alt. - 347 m, 26.08.2009). Izvorul se află pe drumul ce leagă satul Chilii de comuna Cănești, pe Valea Seacă. Apa este folosită la murături și în tratamentele împotriva reumatismului. Informator Niță Maria (65 ani în 2009).

Budești (sat) (N - 45 °27689, E - 026 °32463, Alt. - 565 m, 26.08.2009). Izvorul are debit în sezonul ploios și izvorăște direct din malul sărat. Aspectul malului sărat este impresionant, sarea găsindu-se la suprafață. Mulți locuitori, dintre care câțiva întâlniți de noi, luau sare, curățând pietrele din jurul malului de sare.

Izvorul de la Goșa (N - 45°21597, E - 026°24587, Alt. - 493 m, 27.08.2009). Murătoarea se găsește pe un pârâu ce străbate Valea Goșa. Murătoarea cu o salinitate foarte mare este exploatată de locuitorii din Colți și este învecinată cu satele Sibiciu de Sus și Jos și Pânătau.

Izvorul din malul de la Trestia - Pietraru (sat) (N - 45°18027, E - 45°29158, Alt. - 274 m, 22.09.2009) se găsește și se exploatează și astăzi sare într-o formă populară. În cercetările anterioare în zonă am întâlnit grupuri de rromi, din aceeași familie, care folosind unelte obișnuite - sape, cazmale, topoare, târnăcoape, lopeți și roabe, scoteau într-o zi o căruță de bulgări pe care o vindeau în ziua următoare în satele din câmpie (Gherăseni - pentru 800.000 lei în 2001). Informator Ciaușu Emil din Gherăseni.

Izvorul din malul cu sare - Pietraru (sat) (N – 45°18027, E – 45°29158, Alt. – 274 m, 22.09.2009) cunoscut în spațiul buzoian sub numele de **Sarea lui Buzău**. Aici exploatarea este continuă.

Izvorul Punga (sat) (N – 45°18007, E – 26°27096, Alt. – 527 m, 29.07.2009) se află pe pâraul Punga, în satul cu același nume. Izvorul este cunoscut de locuitorii satului, dar și de cei din satele vecine: Muscel, Cozieni, Colteni, Trestia, Pietraru, ș.a.

Izvorul Vâna Rece (N – 45°20711, E – 26°31858, Alt. – 364 m, 17.08.2009). Se găsește la marginea pădurii, în apropierea cătunului cu același nume. Are o salinitate mare și debit variabil, în funcție de precipitații. Informator Panaite Cozmin (50 ani în 2009).

Izvorul Tulburea (N – 45°19967, E – 26°28561, Alt. – 274 m, 17.08.2009) se varsă în pâraul cu același nume, formând o „bâlcă” (groapă cu apă) de leac cu salinitate scăzută. Apa este folosită pentru băi în cazul răcelilor și durerilor de picioare. Informatoarea noastră Georgiana Haidiu (10 ani în 2009) ne-a spus că mama ei îi face baie cu „apă tulbure” când răcește.

Com. Mânzălești. Localitatea este vestită pentru zăcămintul de sare care a creat aici peisaje de o rară frumusețe. Bogăția sării este vizibilă la orice pas. Malurile de sare sunt străbătute de numeroase izvoare, iar folosirea saramurii sau scoaterea sării cu unelte comune din gospodărie este un fenomen frecvent și cunoscut tuturor locuitorilor și rudelor acestora. În timpul cercetărilor noastre de teren am întâlnit persoane care scoatau sare pentru hrana vitelor din gospodărie sau pentru vânzare. Erau și persoane venite din Dobrogea cu camioanele pentru a scoate sarea necesară animalelor de la stână. De asemenea, am întâlnit întreprinzători industriali care luau apă sărată cu cisterna urmând să fie folosită la preparatul brânzeturilor (de la Constanța) și alții pentru prepararea peștelui (de la Tulcea).

Izvorul cu saramură de la Jgheabu (sat) (N - 45°31522, E - 26°38259, Alt. – 458 m, 06.08.2009), are debitul variabil în funcție de precipitații. Este localizat pe gârâ (Jgheabu – „la Magazin”).

Izvorul din Pârâul Sărat – Mânzălești (sat) (N - 45°20703, E - 26°31856, Alt. – 470 m, 18.08.2009) este situat în centrul satului și este intens folosit. Informator Beșliu Valeriu (51 ani în 2009). Debitul este de aproximativ 1 m³/oră. Aici am întâlnit vehicule cu cisterne de la Tulcea, Constanța și Buzău dotate cu furtun pentru încărcatul apei.

Izvorul de la Săreni (sat) (N – 45°29123, E – 26°36970, Alt. – 401 m, 26.08.2009) – situat pe drumul dintre Meledic și Săreni, ce vine din faimoasele maluri de sare. Are cursul schimbător și debitul variabil în funcție de modificările tectonice frecvente în stratul de sare și în funcție de precipitații.

Izvorul de la Buștea (cătun), „La Saramură” (N - 45°31042, E - 26°36029, Alt. – 665 m, 18.08.2009). Apa sărată și sarea albă (husca) curățată de pe pietrele din izvor sunt folosite „la mâncare” și la adăpatul animalelor după cum aflăm de la ghidul nostru Răzvan Vasile Danciu (9 ani în 2009).

Izvorul Buștea (în cătun) „La Izvor” (N - 45°31139, E - 26°35830, Alt. – 723 m, 18.08.2009). Un izvor cu „apă bună” și cu un conținut sporit de oxizi de fier, ceea ce îi dă culoarea roșiatică. Este principala sursă de alimentare cu apă a locuitorilor.

Com. Monteoru. Localitatea, devenită celebră datorită descoperirilor din epoca bronzului și necropolelor slave este așezată într-o vale înconjurată de dealuri împădurite în adâncurile cărora se găsesc sare și nenumărate minerale care, străbătute de izvoare, ies la suprafață devenind surse de sănătate. În apropiere se găsește o mină de petrol. Cunoscute din vremuri imemorabile, în secolul al XIX-lea, Grigore Monteoru a organizat aici o stațiune de tratament și agrement. Pe ambele versante ale dealului se găsesc izvoare cunoscute și exploatate.

Izvorul Băi (N – 45°08969, E – 26°37.393, Alt. – 176 m, 23.07.2009). Se găsește în zona centrală și actualmente este administrat și exploatat de mai multe firme particulare, prin ștranduri și tratamente balneare.

Izvorul nr. 4 (N – 45°08.976, E – 26°37.857, Alt. – 178 m, 23.07.2009). Se află pe strada centrală, iar apa este folosită în tratamentul suferințelor pentru stomac, datorită conținutului alcalin. (Informator d-na Marcela Marin).

Izvoarele de pe Culmea Nămolului (E – 45°08.988, E – 26°37.389, Alt. – 246 m, 23.07.2009). Sunt două izvoare neamenajate care formează și mici gropi cu „nămol negru pentru sănătate”. Vin aici persoane și din alte localități care își aplică tratamentul cu regularitate, an de an, și apreciază rezultatele.

Com. Năeni. Localitate cunoscută pentru descoperirile epocii bronzului (cultura Monteoru – necropole săpate în stânca de piatră – pe dealul Colana) și a așezării Monteoru (Ic 4₁, Ic 4₂), analoge cu cultura Schneckenberg, precum și cercetările din așezarea La Tene, complexe sec. IV d. Hr. În apropierea acestora, între Năeni și Vispești, pe valea pâraului Vârf se pot vedea, iar în anii ploioși și exploata, sărături și urme de izvoare sărate.

Vispești I (sat) (N - 45°06'119, E - 026°29'338, Alt. – 363 m, 29.09.2009).

Vispești II (sat) (N - 45°06'097, E - 026°30'186, Alt. – 325 m, 29.09.2009). Informator Petrișor Marius (29 ani în 2009) din Vispești.

Izvorul Odăile (sat), „La Murătoare” (N - 45°23'632, E - 026°32'631, Alt. – 456 m, 17.08.2009). Izvorul cu un debit mare se scurge în pâraul cu același nume ce străbate o vale lungă și se varsă în pâraul Bălăneasa, în dreptul localității Zăpodia. Salinitatea fiind foarte mare, apa este sărată până la vărsare în pâraul Bălăneasa. Locuitorii din toată comuna vin aici să ia apă pentru muratul verzii, a pătlăgelelor, pentru preparatul brânzei și săratul câinii de porc. Informator Tănase Pompiliu (78 ani în 2009). „În ultimii ani utilizarea acestei ape este mai intensă ca acum 10 – 15 ani, pentru că astăzi sarea de la magazin nu mai este bună și se strică murăturile, iar laptele nu se mai încheagă”.

Izvorul de la Crâng – Muscel (sat) (N - 45°19'200, E - 026°19'639, Alt. – 384 m, 24.07.2009). Izvorul se găsește în mijlocul izlazului satului, iar accesul se face pe un drum – cărare neamenajat. Pentru a-l feri de „spurcarea” animalelor duse la păscut sau sălbatic, spațiul izvorului este încercuit cu măracini. Este cunoscut și a fost folosit de locuitorii din satele și cătunele înconjurătoare. În vremea războiului, locuitorii din Cătina și Calvinii veneau aici după apă sărată. Informatori Ciobanu Șerban (80 ani în 1994), Dobrică Dumitru (77 ani în 2009).

Murătorea de la Malul Alb (sat Muscel) (N - 45°19'960, E - 026°18'281, Alt. – 393m, 15.09.2009) Situată pe pâraul cu același nume, a dispărut după inundațiile din vara lui 2005. Locuitorii acestui cătun se aprovizionează acum cu apă sărată de la Valea Muscel. Apa sărată era folosită la adăpatul vitelor și la opăritul prunelor roșii pentru iarnă (folosite la acritul ciorbei). Informator Dobrică Maria (74 ani în 2009).

Com. Pietroasele. Localitatea atât de cunoscută nu are astăzi pe teritoriul ei nici un izvor sărat sau sărătură. Bătrânii știu însă că pe malul gârlei Dara, în localitatea cu același nume, în grădina din vechea gospodărie a familiei Tănase și Tudora Zăinescu era un izvor sărat cu nămol de leac. În timpul fărâșilor recent efectuate pe culmea Dării (situată în nord-vestul satului și la sud de Gruiu Dării) pentru scoaterea apei necesare umplerii bazinelor de aprovizionare a comunei s-au găsit straturi de sare. Fenomenul de secetă, binecunoscut că domină zona subcarpatică de peste zece ani, a dus la coborârea pânzei freatice și dispariția și secătuirea multor izvoare din acest spațiu.

Izvorul de la Lunca Frumoasă (sat) (N - 45°18'501, E - 026°30'996, Alt. – 230 m, 22.09.2009). Murătorea se află pe malul pâraului Rotarea (afluent al Bălăneșei). Apa murătorii este folosită de locuitorii satelor învecinate. Informator Calel Constantin (36 ani în 2009).

Com. Scorțoasa. Teritoriul comunei este în mare parte acoperit de sărături.

Izvorul din Beciu (sat) (N - 45°22'718, E - 026°42'723, Alt. – 265 m, 15.09.2009). Fântâna Sărată se scurge în Pârâul Păcelele care se formează din Fierbători – zona Păcle (N - 45°23'129, E - 026°42'957, Alt. – 327 m, 15.09.2009). Apa din fântâna sărată este folosită la murături. Pentru durerea de picioare (reumatism) se folosește „spirangul” – noroiul care vine din fierbători – lava din vulcanii noroiși care se găsesc mai sus pe Pârâu. Informator Măracine Luminița (56 ani în 2009).

Izvorul Glod (sat) (N - 45°08'407, E - 026°02'6376, Alt. – 270 m, 24.07.2009). Pe o muchie, la marginea pădurii comunei, situată pe granița dintre satele Valea Caprei (com. Tisău) și Glod (com. Lapoș) și la granița dintre județele Buzău și Prahova – se află un izvor cu 4 guri, având salinitate foarte mare. Din spațiul sărături se colectează bucăți de sare depuse pe pietrele din izvor. Sarea foarte curată și „sărată” se folosește la pregătirea hranei de fiecare zi. Știrile le-am aflat de la moș Nae (78 ani în 2009) din Glod. Exploatarea sării se făcea aici dintotdeauna, uneori „mai ales în timpul războiului oamenii veneau cu butoaiele pe căruțe din toate părțile”. Aceste izvoare se găsesc în spatele dealului Năeni, nu departe de Istria - Pietroasele și de Slon (de fapt se pot controla vizual). În aceste puncte se găsesc situri arheologice, deja cercetate.

Izvorul Puturoasa (satul Muscelul Țigan) (N - 45°17'158, E - 026°26'131, Alt. – 459 m, 29.07.2009). Foarte cunoscut pentru calitățile tămăduitoare „apă puturoasă și de leac” are un conținut

- a sărăturilor care acoperă o mare parte din Câmpia Buzăului, zonă în care a curs de-a lungul istoriei Călmățuiul, izvorât din dealurile Monteorului.

În anii '90 după ce controlul asupra exploatării solului în zona saliferă a Buzăului a scăzut, locuitorii din localități ca: Viperești, Lopătari, Mânzălești, Bisoca, Sări au trecut la exploatarea sezonieră, „după necesități”, a sării aflată la suprafață.

În vara anului 2008, în satul Băltăgari, Bisoca funcționa o mină unde se exploatează sare în mod organizat. Mina este localizată la: *Altitudine* – 585 m, *Latitudine N* - 45°52'454, *Longitudine E* - 26°74'869, pe panta dealului Băltăgari. Săpătorul Dragomirel Dobroiu (35 ani) era principalul coordonator al activității. Se căuta sare „spumă” (sare albă) la care se ajungea printr-un canal vertical de 10 – 12 m adâncime cu un diametru de aproximativ 1 m, întărit pe lateral cu lemne și nuiele, coborârea se făcea pe scândurile verticale de pe perete. Jos era o galerie dezordonată, care urma filonul de sare albă („spumă” cum o numea săpătorul). Galeria avea un diametru variabil între 2 – 4 m, având și gropi laterale. Ocna avea o singură „gură” (intrare). Iluminatul era electric printr-un fir rudimentar adus de la casa lui Dragomirel care se găsea la 50 – 70 metri de gura ocnei.

Uneltele folosite erau rudimentare – ciocane, baroase, târnăcoape, lopeți, fărâșe, pene, sticuri făcute la fierarul din Chiojdeni, com. Vintileasca, jud. Vrancea. Ridicatul sării se făcea cu ajutorul unui scripete montat la intrare care ridica sacii. Solicitanții veneau însoțiți de ajutoare care ridicau sacii și-i transportau la căruță. Săpatul se făcea după solicitări. Solicitanții erau în general țiganii din Sări – Bisoca sau din satele vecine, care vindeau sarea la târgurile din zona Râmnicului Sărat și Focșani, micilor crescători de animale. Săpatul se făcea până obosea săpătorul. Solicitățile erau sezoniere, după necesități: toamna pentru murături și iarna pentru pregătirea cârnii la Crăciun și

mare de bioxid de sulf și sare. Localnicii și rudele lor din alte localități l-au folosit și-l folosesc în tratamentul reumatismului, bolilor de piele, hemoroizilor, mătreței și a afecțiunilor genitale. Uneori s-au amenajat băi în butoaie și căzi, cu rezultate foarte bune. În vremurile grele – războiul sau „până să se aranjeze drumul”, se scotea și sare prin fierberea și evaporarea apei. Informator Teodorescu Ștefana (82 de ani în 2009). Se folosește curent la prepararea mâncării „după ce stă câteva zile la aerisit afară, într-o găleată fără capac”. „Două linguri ajung la o mămligă” – ne spune d-na Ștefana.

Izvorul Ursoaia (sat) – Pe dealul Ursoaia, panta de sud-est spre Valea Buzăului, se găsesc trei izvoare cu o salinitate foarte mare, al căror debit crește sau scade în funcție de precipitații. Negăsind nici un nume, le-am numerotat noi, ele fiind despărțite de câte un pâlâc de pădure. Numerotarea am făcut-o de la sud la est.

Izvorul Ursoaia 1 (N - 45°14840, E – 026°29915, Alt. – 232 m, 29.07.2009)

Izvorul Ursoaia 2 (N - 45°14877, E – 026°29949, Alt. – 216 m, 29.07.2009)

Izvorul Ursoaia 3 (N - 45°14953, E – 026°29960, Alt. – 213 m, 29.07.2009). Probabil aparține de satul Pălici, com. Pârscoav. Apa se scurge direct în râul Buzău. Deși astăzi sunt secate, au avut și au mari variații de debit, peste an creând adesea alunecări de pământ în spațiile pe care le acoperă. În apropierea lor se află situl Ursoaia.

hrana animalelor în grajduri. Prețul sării la gura ocnei era de 20 lei pe sac pentru săpător, iar la desfacere 30 lei pe sac.

Nu exista nici o măsură de apărare, iar săpatul se făcea „pân’ dau de pământ”, apoi schimbau direcția de săpare în funcție de filon. Ocna a funcționat 2 ani. În anii ’90 a mai fost aici o ocnă dar s-a prăbușit, „s-a ocnit”.

Actuala ocnă provoacă modificări exterioare ale solului foarte vizibile, modificări pe care le-am constatat noi în perioada 26 iunie 2008 – 1 septembrie 2008, când a apărut o groapă în platoul din fața intrării în ocnă. Faptul nu a impresionat pe lucrători.

Descrierea celor două forme de exploatare primitivă a sării în secolele XX – XXI reprezintă un model foarte fidel al „sărăritului” și chiar un experiment de extracție a sării în epoci istorice mai puțin cunoscute și sărace în date⁴³. Sfârlacul (sarea cu pământ) este folosită la săratul apei din jgheburile pentru vite – această metodă este practică mai ales de neputincioși (bătrâni și bolnavi) (informator Vasile Stan – 72 ani).

Exploatarea apelor din murători, izvoare sărate

Apa din murători este folosită pentru prepararea murăturilor (pătlăgele, varză, fructe) pentru iarnă; pentru prepararea brânzei, pentru săratul cărnii sau pentru prepararea hranei zilnice. În fiecare localitate există rețete precise de folosire a apei sărate în funcție de salinitate. De exemplu la:

- Beciu (com. Scorțoasa) – izvorul se găsește în mijlocul satului, raportul este – o găleată de saramură la 2 găleți de apă dulce – pentru muratul verzii și pentru murături (informator Nicolae Manea – 73 ani);
- Chilii (com. Chilii) – groapa se găsește la 250 m de sat lângă șosea – raportul este o găleată cu saramură la o găleată cu apă dulce la murături și varză „după gust” (informator Răduță Dumitru – 55 ani și Bălan Stana – 62 ani);
- Muscel (com. Pătârlagele) pentru prepararea murăturilor raportul este de 2 la 3. Pentru prepararea cărnii la Crăciun se folosește numai saramură și sunt necesare 3 – 4 zile de păstrare a cărnii în saramură (informator Dumitru Victor – 68 ani);
- Malul Alb (com. Pătârlagele), pentru murături și varză se folosește raportul de 1 la 6, iar pentru săratul cărnii o zi de ținut la saramură este suficient (informator Dumitru Victor – 68 ani).

„Apa de leac” care se găsește în gropile urât mirositoare ce nu scad niciodată – are un procent mare de sare, sulf și oxizi de fier. Efectul ei

⁴³ Doina Ciobanu, *Traditional Methods of Salt Mining in Buzău County, Romania in the 21st Century in Archaeology and Anthropology of Salt: A Diachronic Approach*, B.A.R. International Series 20198, 2011, p. 35-36; Doina Ciobanu, *op. cit.*, în *Revista Sării*, nr. 5/2009, Slănic Prahova, p. 5-8.

terapeutic este binecunoscut și practicat din vechime. Tratamentul constă în băi cu apă caldă sau rece având efect asupra reumatismului, rănilor deschise, cicatricelor, hemoroizilor, ulcerății, mătreață ș.a.. În afara localnicilor tratamentul (în general de 2 săptămâni), este făcut și de rudele, prietenii și persoanele care în timp s-au convins de eficacitatea lui (informator Mitoc Dumitra – 61 ani, com. Muscel și Nica Dumitru – 57 ani, com. Colți). Condițiile rudimentare în care se practică băile (în căzi sau butoaie), distanța mare de localitate a acestor gropi, apoi depărtarea de oraș și șosele, fac ca folosirea apei de leac să fie puțin cunoscută, iar tratamentul să rămână într-o formă rudimentară⁴⁴.

S-au practicat și se practică băile în apă sărată încălzită la soare. Apa se strânge într-o dejă (cadă din doage), iar cei care sufereau de inflamații articulare, reumatism sau boli de piele se scufundau în apă câteva minute (10 – 15 min.), se uscau la soare. Și astăzi în Monteoru și Muscelul Țigan (Buzău) se practică acest tratament. De cele mai multe ori, suferinzii își ung corpul cu apă sărată sau cu nămol sărat – care se găsește la Monteoru și se usucă la soare.

Locuitorii zonelor cu multă sare și izvoare sărate⁴⁵ în perioada de vară își prepară soluții saline (2 – 3 pumni de sare la o găleată de apă), își ung picioarele și brațele și pleacă la muncă.

Gargara cu apă sărată pentru gură și gât, precum și spălăturile nazale sunt obișnuite în lumea satelor⁴⁶. Frecatul dinților și gingiilor cu sare (aplicată pe deget sau pe periută) este un obicei vechi și sănătos cu rezultate incontestabile.

Rolul pe care îl are în menținerea echilibrului organismului - ajută la acumularea de energie, susține reducerea acidității din organism, aport de minerale, conținutul de iod (sarea masivă), reducerea infecțiilor miceliene din organism, ajută la combaterea paraziților interni ș.a.

Sarea este folosită și în tratamentele medicale. În primul rând clorura de sodiu, adică sarea de bucătărie, este utilizată pentru prepararea unor perfuzii (soluții saline). „În timpul celui de-al doilea război mondial nu puține au fost cazurile în care medicii din marina militară, au folosit apa de mare pentru perfuzii atunci când viața pacienților era pusă în pericol în urma unor pierderi masive de sânge.

Ca embrion abia conceput, fiecare dintre noi a plutit și și-a început dezvoltarea în „mediul primar”, sărat al lichidului amniotic. Amintirea acestei

⁴⁴ Doina Ciobanu. *Sarea din nord-vestul Munteniei*, în *Sargetia*, XXVI/1, 1995 – 1996, p. 424-425.

⁴⁵ Doina Ciobanu, *Catalogul izvoarelor sărate din județul Buzău (studiu etno-arheologic)*, în *Mousaios*, vol. XV, Buzău, 2010, p. 377.

⁴⁶ Informatori: Maria Ciobanu (Pietroasele), Panait Cosmin (Cozieni), Constantin Elena (Săseni), Răican Marinela (Negoșina), Marcela Marin (Monteoru), Gh. Stemate și A. Stemate (Mânzălești).

stări de siguranță și ocrotire este adânc ancorată în psihicul nostru, așa încât baia în apă caldă, sărată „aduce alinare și vindecă atât sufletul, cât și trupul”⁴⁷.

În tratamentele respiratorii, reumatice, inflamatorii, dezintoxicare ș.a. sunt binecunoscute recomandările de băi sărate, împachetări cu nămoluri sărate și curele saline care se practică astăzi în mai toate vechile „ocne de sare” din spațiul românesc.

Obiceiul străvechi de a arunca sare peste plita încinsă, seara, înainte de culcare, ca și păstrarea sării sau a drobului de sare (din poveștile lui Ion Creangă) pe sobă avea efect pozitiv asupra respirației, dar și de alungare a spiritelor „rele întunecate ale nopții”⁴⁸.

Pentru efectul ei purificator, sarea a fost și este element de tratament a unor boli psihice; este folosită în descântecele populare (atât pentru oameni, cât și pentru animale).

Consemnat a fi folosită ca ofrandă în cultul morților încă din secolele IV-V⁴⁹, sarea este folosită și astăzi în oficierea unor servicii religioase, ceremoniile creștine⁵⁰. De-a lungul secolelor, sarea a dobândit valoare de „simbol al forței, al trăinicie și purificării, exprimate atât de sugestiv în sintagma creștină „sarea pământului, sarea botezului și sarea apei binecuvântate”. Sarea trebuie să însoțească darul de mâncare făcut *celor dispăruți*; în calitate de *legământ ea trebuie să fie conținută în orice ofrandă*⁵¹. „Toate darurile tale de mâncare să le însoțești cu sare”⁵².

Nu este de neglijat aspectul turistic, vizitarea munților de sare de la Mânzălești, Lopătari (Buzău), Slănic – Prahova, Sări – Vrancea ș.a., ca și a salinelor (Slănic Prahova, Ocnele Mari, Slănic Moldova, Cacica, Praid, Turda și Dej) ambiate astăzi cu statui, grupuri statuare, expoziții tematice, biserici – catedrale, săli de joacă etc. oferă relaxare, odihnă și frumusețe, toate acestea fiind dătătoare de sănătate⁵³.

⁴⁷ Irene Dalichow, *op. cit.*, p. 8.

⁴⁸ Informatori: Filica Frățilă și Ioana Olteanu (Pietroasele).

⁴⁹ Ligia Bârză, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în secolele IV – V*, București, 1973, p. 21.

⁵⁰ D. Vitcu, *Istoria salinelor Moldovei în epoca modernă*, Iași, 1987, p. 19.

⁵¹ Jean Chevalier, Alain Gherbrant, *Dicționar de simboluri*, București, 1995, p. 190.

⁵² ***, *Biblia – Noul Testament*, Evanghelia după Matei, Leviticul 2/13.

⁵³ C. Stoica, I. Gherase, *Sarea și sărurile de potasiu și magneziu din România*, Ed. Tehnică, București, 1981, p. 144; Doina Ciobanu, *Sarea ca mijloc terapeutic (leacuri)*, în *Revista Sării*, nr. 7-8/2012-2013, Slănic Prahova, p. 13-15.

Prestigiul și mitologia sării au devenit mai complexe și au determinat utilizarea sării în numeroase situații. Fiind un element esențial al existenței este și un simbol foarte prezent în mitologia tuturor popoarelor⁵⁴.

Simbolismul sării rezultă din:

1. faptul că această substanță este extrasă prin evaporarea din apa mării, fiind „un foc eliberat din ape – chintesență și opoziție deopotrivă”⁵⁵; și invers, grăunțele de sare amestecat cu apa și topit în ea este un simbol al resorbției eului în Sinele universal;
2. sarea este un conservat;
3. sarea este un distrugător prin coroziune.

De aceea simbolul său se aplică atât transiterii legilor fizice, cât și celor a transiterii morale și spirituale.

Pentru a înțelege mitologia sării în spațiul românesc, pornim analizând citatele biblice, deși tradiția este mai veche - Homer a afirmat „*caracterul divin al sării care era folosită în cadrul sacrificiilor*”.

Ucenicii lui Hristos sunt numiți „*sare a pământului și a înțelepciunii*” (Matei 5:13) și „*semnul legământului lui Dumnezeu*” (Leviticul 2/13) sunt fără îndoială puterea și gustul acestui pământ, dar și pavăză împotriva degradării.

Condiment esențial și necesar, fiziologic, pentru hrană, alimentul sare este evocat în liturghia botezului, „*sare a înțelepciunii*”⁵⁶. Prin această formulă

⁵⁴ Exemple: Sarea este un important element al ritualului ebraic. Orice victimă trebuie sfințită cu sare.

La japonezi sarea este considerată un puternic purificator, mai ales în apa de mare. În cea mai veche carte șintoistă – japoneză, Kajiki, sarea își poate afla originea mitologică – Marele Kami. Inonkino – Mikoto, întinat de faptul că dorește să-și revadă soția aflată în Infern s-a dus să se purifice prin abluțiune în apa mării din mica strâmtoare Tachibana, aflată în insula Kyushu. Campionii de sumo – luptă japoneză tradițională – risipesc sare pe ring înaintea luptelor în semn purificator și lupta se desfășoară în spiritul loialității.

La greci, ca și la evrei și arabi, sarea este un simbol al prieteniei, al ospitalității (pentru care este împărțită) și al cuvântului dat (pentru că savoirea ei este indestructibilă). Consumarea colectivă a sării are uneori valoarea unei împărțășanii, a unei legături de frăție. Sarea, ca și pâinea, se împarte.

Încă din Antichitate sării îi era atribuit un caracter divin. În China și Mexicul Precolumbian existau zeități ale sării (D. Monah, în *Sarea de la prezent la trecut*, Piatra Neamț, 2008, p. 117 - 131).

La romani, ca și la greci, sarea nu lipsea din ofranda oferită zeilor (Mola Salsa – pâine de sare oferită de romani).

⁵⁵ Jean Chevalier, Aliain Gheerbrant, *Simboluri*, vol. 3, Ed. Artemis, București, 1995, p. 190, 195.

⁵⁶ În Evanghelia Botezului, în rit catolic din Liturghia Romană, anexa II/3, se spune: „Dumnezeule Atotputernic la porunca ta, profetul Eliseu a aruncat sare în apele nesănătoase și ele au devenit binecuvântătoare”.

ea este un simbol al hranei spirituale. Această hrană spirituală nu lipsește la nici un eveniment major din viața oamenilor spațiului românesc și nu numai.

O sursă importantă în descifrarea simbolisticii sării o găsim în Biblie, în Vechiul Testament (Leviticul 2/13) „*Toate darurile tale din mâncare să le sărezi cu sare, să nu lași să lipsească niciodată de pe darurile tale de mâncare, sarea, care este semnul legământului Dumnezeuului tău, la toate darurile tale de mâncare să aduci sare*”. Aceste învățături creștine se regăsesc în tradiții, cu semnificația mult schimbată și de multe ori aplicată fără să se mai cunoască adevăratul sens.

Ritualurile privind folosirea sării în practicile legate de noii născuți, consemnate de populațiile arhaice tradiționale (vezi studiul lui Dan Monah⁵⁷, 2008) au origini foarte îndepărtate coborând din preistorie. Medicul grec Soranos din Efes (sec. II d. Hr.)⁵⁸ în cartea sa *Bolile femeilor* descrie tratamentul aplicat noilor născuți „*se va lua sare fină, pulverulentă...și se va presăra nou-născutului evitând ochii și gura... După ce copilul a fost presărat cu sare și scăldat, să fie înfășat*”. Soranos practica medicina la Roma, iar prescripțiile sale reflectă o practică veche folosită și răspândită în Orientul Apropiat și în Grecia. În Biblie se găsesc mai multe referiri la sare, uneori în sens metaforic sau în descrierea unor ritualuri, ne referim la versetul lui Iezechiel 16/4 din Vechiul Testament, în care Domnul Dumnezeu îi spune fiicei Ierusalimului „*La nașterea ta, în ziua în care te-ai născut, nu ți s-a tăiat buricul și cu apă n-ai fost spălată pentru curățenie și cu sare nu ai fost sărată, nici în scutece înfășată*”. Nesăvârșirea acestui ritual era considerat o nenorocire. Practica descrisă și recomandată are implicații medicale, dar și rituale. Presărarea noului născut cu sare constituie un tratament preventiv împotriva infecțiilor⁵⁹.

„Cu adâncă umilință, Te rugăm, binecuvântează această sare pe care Tu ai creat-o și poruncește ca oriunde se va stropi cu apă în care s-a pus sare binecuvântată să fie alungate toate uneltirile Celui Rău, iar prezența Duhului Tău Sfânt să ne ocrotească neîncetat, prin Hristos, Domnul nostru”.

Evanghelia Botezului în rit catolic, înainte de reforma din 1969, cuprindea mai multe practici privind folosirea sării în oficierea botezului. Pastorul punea o grăunte de sare în gura copilului spunând „... primește sarea înțelepciunii, să te ajute să obții iertarea pentru a ajunge la viața eternă” (știre de la Pastorul Dănuț Doboș, Biserica Catolică din Buzău și vezi, Curcă R. G., 2007, *La halothérapie – textes antiques et pratiques actuelles dans la Roumanie Orientale*, în D. Monah, Gh. Dumitroaia, O. Weller et J. Chapman (Eds.), *L'exploitation du sel à travers le temps*, BMA, XVIII; Piatra-Neamț, p. 259-269).

⁵⁷ Dan Monah, *O confirmare etnografică a versetului lui Iezechiel 16/4*, în *Sarea de la prezent la trecut*, Piatra Neamț, 2008, p. 117 – 131.

⁵⁸ Saranos D'Ephese, *Maladies des femmes* (Text établi, traduit et commenté par Paul Burguière, Daniele Gourenitch Yves Malinas), tome II, Paris, 1990.

⁵⁹ *** , *Sarea de la prezent la trecut*, Piatra Neamț, 2008, p. 117 – 131.

Reminescențe ale acestor practici se mai găsesc în Subcarpații Buzăului, bătrâna Anica, zis „Creața” (81 ani/2007) de la Lacuri, com. Odăile, fostă moașă, își amintește că „înainte când se naștea acasă, ea ștergea pruncul (după ce-i tăia buricul) cu apă sărată, apoi ... îl înfășa”. Mai mult, folosea cam același procedeu și pentru viței nou născuți, că „se pricepea la vindecăt vite și oameni”. Această procedură are nu numai un rol de tratament, dar și unul „magic”, pe care bătrâna Anica nu și-l mai amintea deși era principalul personaj al ritualurilor legate de viața copiilor pe care-i moșise, până când aceștia împlineau 7 ani, la prima împărtașanie, „când copilul știa de unde răsare soarele și unde apune și este conștient de tot ce face și nu-l mai iartă Dumnezeu” – pentru greșelile făcute.

Nașterea unui copil este considerată „un dar de la Dumnezeu” și acest dar trebuie onorat și întâmpinat cu bucurie și dăruire. Se mai întâlnește gestul de a pune un bănuț în scutecul unui nou-născut ca „dar pentru noua viață care începe” și să aibă noroc. Sarea, ca semn al legământului lui Dumnezeu, se pune în scaldătoarea copilului cu explicația simplă „să nu fie nesărat”. Se mai puneau fulgi, lână, flori, bani, miere „să fie bun și frumos”. Sarea nu trebuie să lipsească nici din mâncarea pregătită pentru ursitoare, în a treia zi de după naștere. Mâncarea de pe masa acestora trebuie să fie variată și potrivită din sare - carne, pește, ouă, brânză, fructe (mere, pere – în funcție de anotimpul nașterii), aranjate ca să placă ursitoarelor și să-i ureze „de bine copilului”. Dacă ceva le-ar supăra, privind gustul, se produc efecte pentru toată viața – urări de rău. La sărbătoarea de un an „luarea moțului”, când se prezintă copilului tava cu produse, fiecare cu simboluri specifice, se pune și sare ca să fie bogat (Dicu Ana – 61 ani, Buzău).

Nunta era un dar făcut de comunitate pentru noua familie. Există locuri – Glodeanu Sărat, unde în joia seara, înainte de nuntă, femeile aduc în dar păsări și alte produse (făină, ouă, brânză) soacrei mari sau, după caz, și soacrei mici, pentru a fi folosite la pregătirea mesei de nuntă. Dacă starea materială a părinților mirelui (de obicei) sau a miresei era bună, aceștia „făceau” nunta. Bătrâna Olteanu Elisabeta (85 ani, com. Colți, Buzău) spunea: „Tata era avut și mi-a făcut nuntă, dă n-ar fi fost avut, o făceam ca toată lumea, adică fiecare aducea ce putea”. Referitor la săratul și sarea din mâncare aceasta trebuia să fie „bine potrivită”, că dacă ceva era sărat, în căsnicie mirii s-ar fi certat cu cuvinte „usturătoare cum ustură sarea”, iar dacă ceva era nesărat mirii ar fi avut o „înțelegere familiară nesărată”. Plină de pesimism, a completat: „rar toată mâncarea este bine potrivită din toate”. De cele mai multe ori răspunsul a fost „dacă nu-i bună mâncarea nu-i nici veselie și nu mănâncă lumea” (Maria Danciu, 40 ani din Buștea – Mânzălești).

În zona de sub-deal, ca dar de nuntă, mirii primeau de la naș un săculeț de sare, căci „trebuie să mănânce împreună un sac cu sare” ca să se cunoască și să se înțeleagă unul cu altul (Constantin Elena – 88 ani, Scăeni – Bozioru).

Mesele de pomenire (pomenile) reprezintă ofranda, danie făcută cuiva care, potrivit concepției creștine, servește la iertarea păcatelor și mântuirea sufletului, însoțită de slujbă sau rugăciune pentru morți⁶⁰. Trebuie să se respecte o mulțime de datini și obiceiuri referitoare la folosirea sării, condiment și aliment necesar și dătător de gust. Priceperea în folosirea ei are urmări și bucură sau, după caz, nemulțumește sufletul mortului. Fiecare fel de mâncare trebuie bine potrivit din sare, să nu fie nesărată și nici prea sărată ca să nu supere spiritele celor pomeniți. „În cazul unei scăpări, a unei greșeli, e bine să se facă o nouă pomană pentru liniștirea sufletelor celor morți” (Luminița Mărăcine – 56 ani, Pâcle).

Sarea este prezentă în viața noastră zilnică și nu numai ca aliment. Există o mulțime de tradiții și obiceiuri care implică sarea cu rol de apărare, ocrotire împotriva relelor, a farmecelor.

- Dacă arunci „trei fire de sare” după cel ce vine cu vești rele în casă, alungi și necazul și cel care te supără nu se mai întoarce – cearta nu se mai întoarce” (Teodorescu Ștefana, 87 ani – Muscelul Țigan).

- Dacă dai sau vinzi miere de albine e bine să pui pe „la gura borcanului câteva fire de sare” ca mierea să nu fie folosită la farmece (familia Stemate, Trestioara – Mânzălești);

- Pentru binecuvântarea mâncării de fiecare zi, sarea se toarnă cu mâna dreaptă – „mâna Domnului” (Ioana Olteanu, 71 ani – Pietroasele).

Rolul „sfânt” al sării era invocat în încheierea frățiilor, „frate de cruce” – când două sau mai multe persoane vor să-și jure prietenie veșnică și doresc să nu se mai despartă, nici în viață, nici în moarte. Tot așa fac hoții când dau drumul cuiva, de teamă să nu fie trădați de el, îl fac să jure pe sare, pe pâine și pe cruce că va păstra tăcerea - se numește „a jura pe cruce, pe pită, pe sare”. Toate acestea le aflăm din scrisoarea lui Ignaz von Born, datată 20 iunie 1772 – mineralog născut la Alba Iulia și călător prin Banat și Transilvania⁶¹.

Sarea a fost și este folosită în descântecele populare, pentru tratarea diferitelor boli la animale (Ioana Olteanu, Pietroasele, Buzău descânta vacile în grajd, împotriva „întărcării laptelui”, așezând sub uger un bulgăre de sare, lins de animale). Doamna Maria din strada Griviței, Călărași, în descântecele secrete, împotriva beției folosea pâine, apă neînceptută și sare. Nu am aflat nici un descântec, secretul lui se impune pentru păstratul „harului”.

⁶⁰ I. Stoian, *Dicționarul religios*, Ed. Garamond, București, 1992, p. 214.

⁶¹ ***, *Călători străini în Țările Române*, vol. X, partea I, București, 2000, p. 97.

Sarea este prezentă într-o mulțime de superstiții. „*Vărsatul sării înseamnă ceartă și ca să înlături ghinionul trebuie s-o stingi cu apă*⁶² sau să arunci sare peste umărul stâng. Leonardo da Vinci în *Cina cea de taină* îl reprezintă pe Iuda răspândind sare pe masă. Altă superstiție ar fi legată de bijuterii. Bijuteriile noi la purtător pentru a fi părăsite de „*vechiul duh*” și dezinfectate trebuie ținute o zi și o noapte în apă cu sare⁶³.

Importanța pe care a avut-o sarea (ca aliment, izvor de sănătate și sursă de venituri) este foarte bine exprimată prin numeroase proverbe și zicale care reflectă aspectele vieții. De exemplu: zicale prin care un om deștept și cumpătat „*este ca sarea în bucate*”, un om nesuferit „*este ca sarea în ochi*”, când ești muștrat rău te-a făcut „*cu sare și piper*”, lucrurile trebuie făcute cu măsură căci „*sare-i bună în fiertură, însă nu peste măsură*”, trebuie să mănânci cu cineva „*un car cu sare ca să-l poți cunoaște*”.

Un proverb georgian spune că pentru o bună salată:

„*darnicul pune untdelemnul,
zgârcitul oțetul,
înțeleptul sarea
și nebunul le amestecă*”.

Putem concluziona că în viața fiecărui om, fiecare zi este presărată cu sare. Ea face parte din existența noastră absolută⁶⁴.

Abstract

Enthnographic and archaeological research in Buzau dealing with this theme began in the 1990's and were a consequence of the richness of salt and ease of exploitation in numerous hilly and mountainous areas.

Technically, the interest was sprung by ethnographical studies. The field research brought forward many aspects of economical life, tradition and even a mythology of salt.

Salt is one of the main minerals eaten and used by people. The human body consists of 80% salty water. This is a logical proof that human existence (especially in ancient ages, beginning with the Neolithic – the age in which man starts cooking his food) has been influenced by salt resources and most importantly by salty springs that were easier to exploit than salt layers in the ground. When feeding on fruit, plants, roots and raw meat, the Natrium chloride amount came from the content of the food.

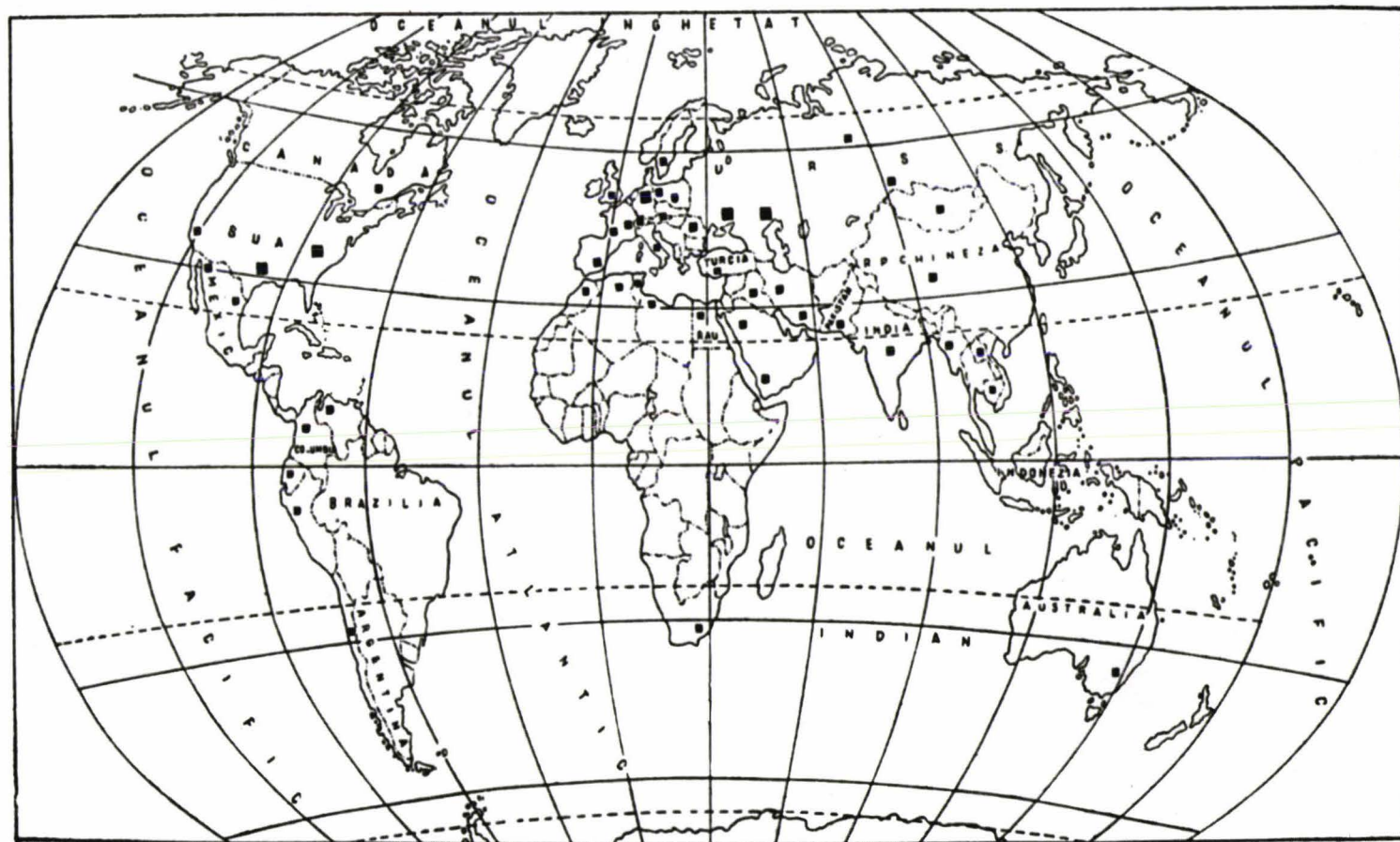
⁶² Informator Voicu Mădălina, Buzău.

⁶³ Informator Marcela Alexe (80 ani), Vadu Pașii – Buzău.

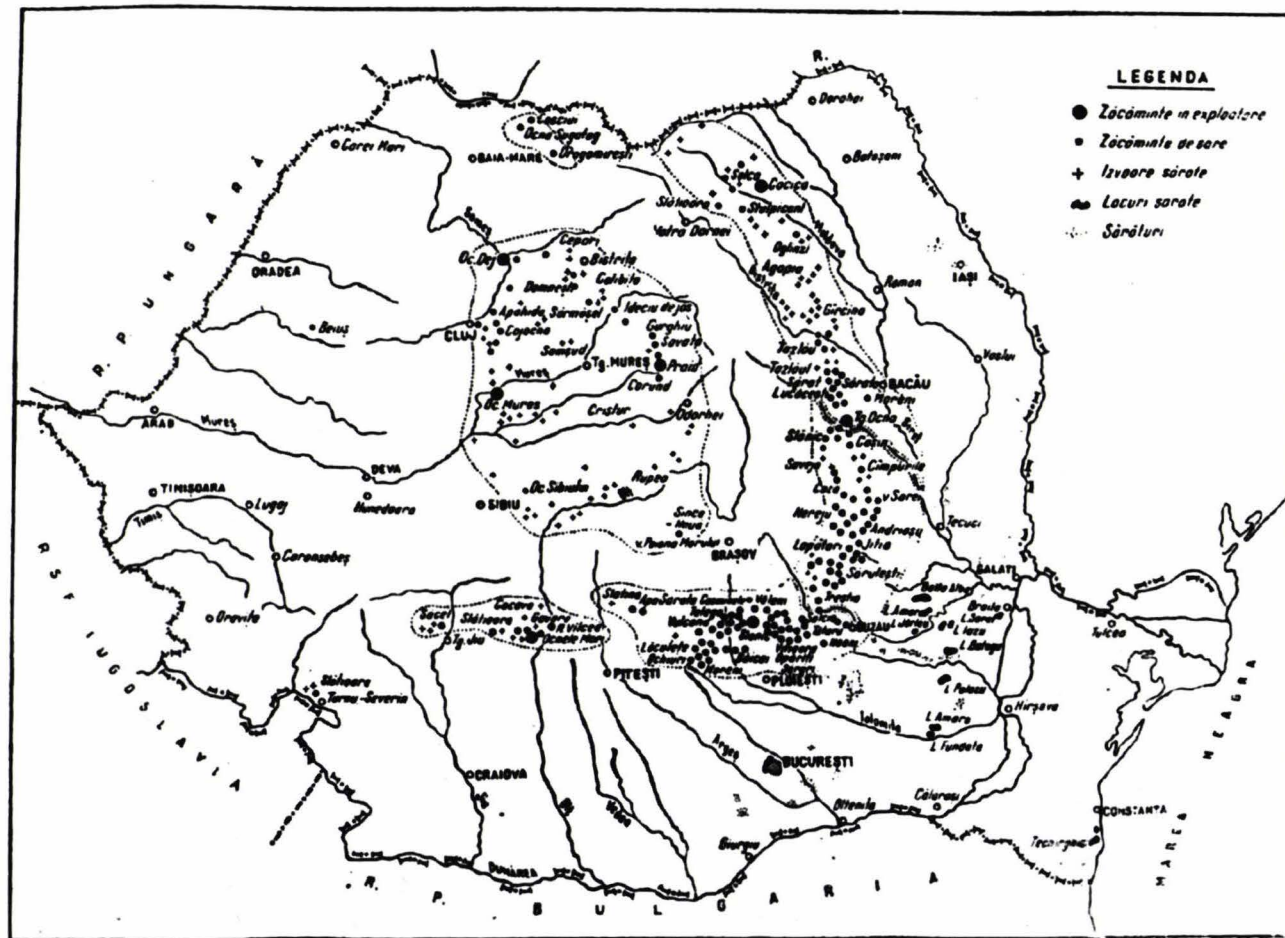
⁶⁴ Doina Ciobanu, *Din mitologia sării*, în *Revista Sării*, nr. 6/2010, Slănic Prahova, p. 21-25.

The taming of animals and growing of plants brought about great changes in every day life and human existence. Man had to find food for himself and his animals. This is probably when man became preoccupied with obtaining salt, either from rock or water, and this is most likely the time when salt trade begins.

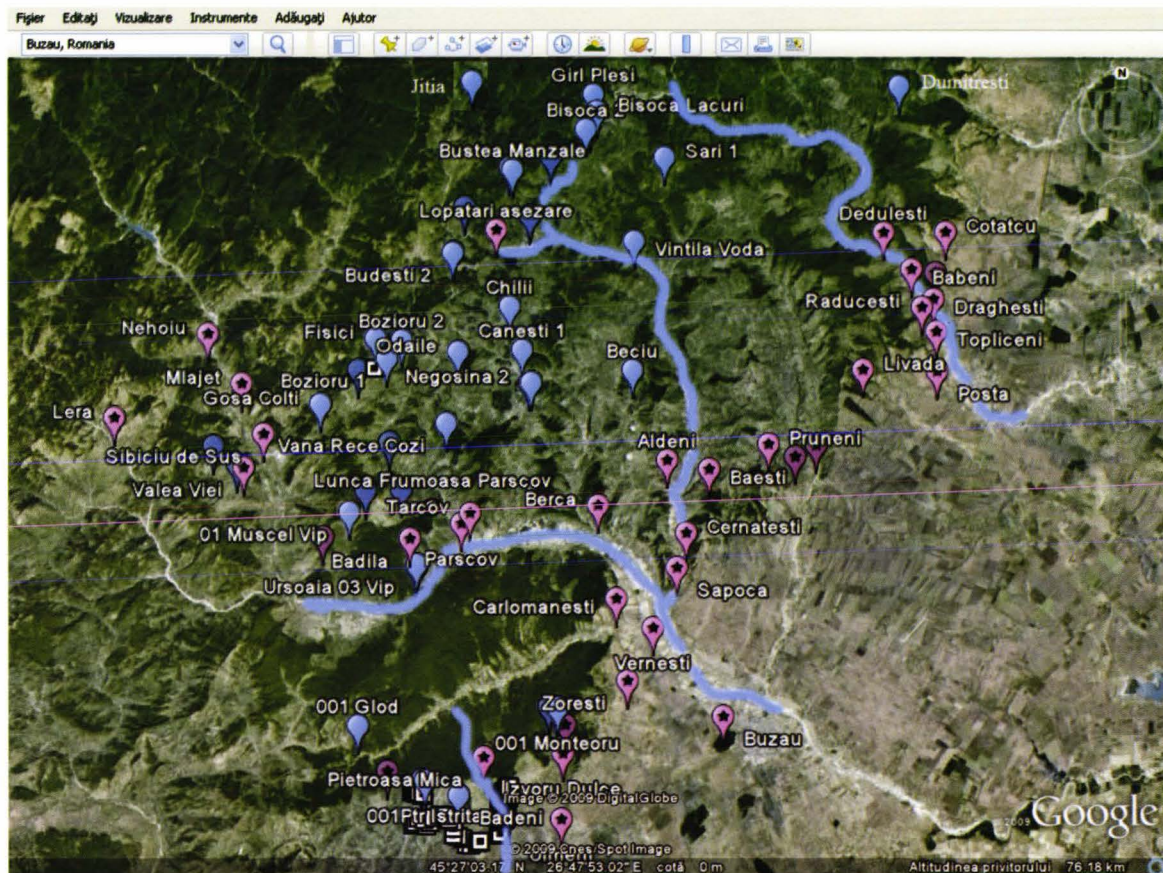
We are most hopeful that future research in the Buzau area confirms the direct link between ancient civilisations and salt resources.

1. Sarea pe glob (după C. Atudorei, E. Bocante, P. Miclea).
<https://biblioteca-digitala.ro>

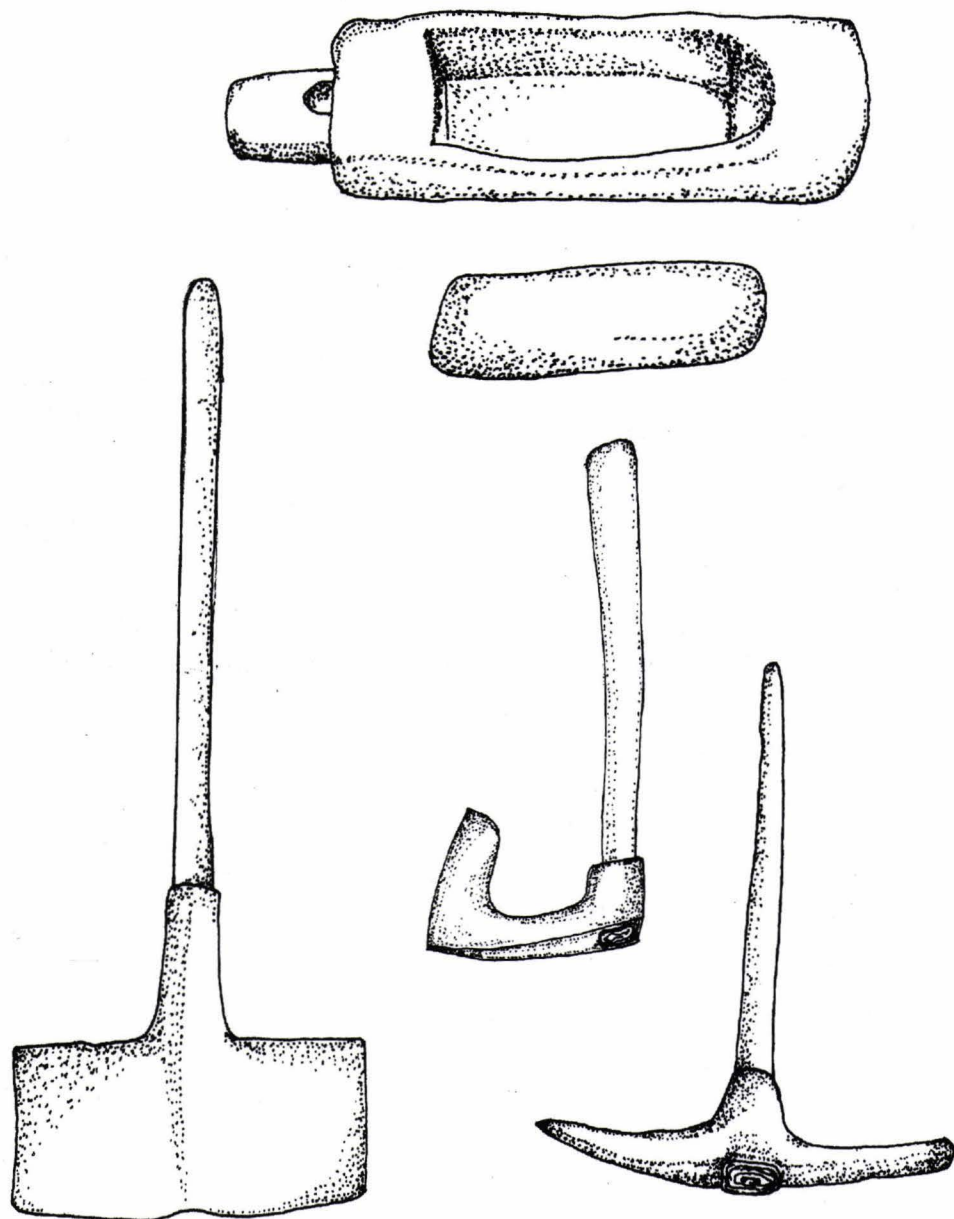

2. Sarea în România (după C. Atudorei, Emil Bocante, Pavel Miclea).

■ Descoperirile arheologice din epoca bronzului în spațiul buzoian

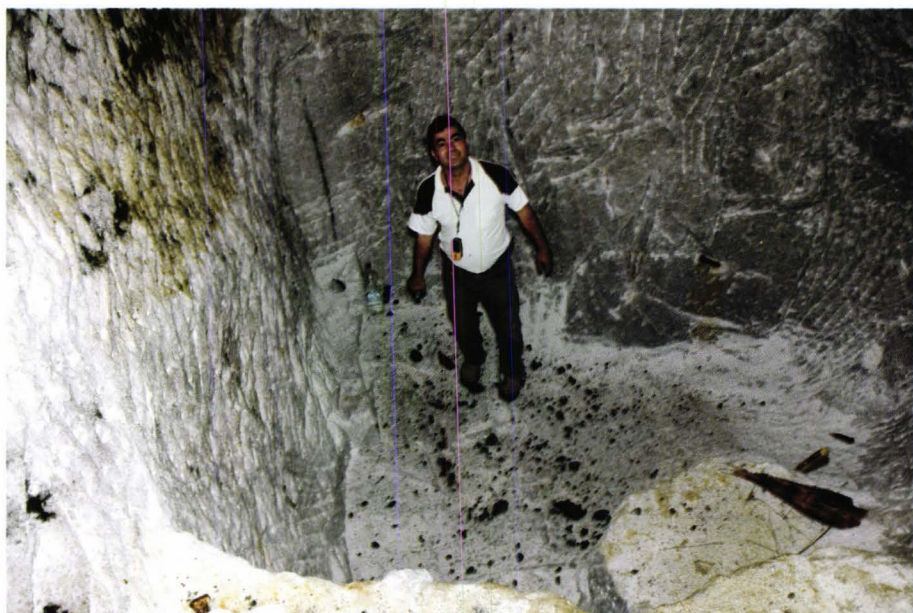
■ Izvoarele sărate din spațiul buzoian

Unelte folosite în exploatarea sării: pivă cu pisălog, lopată scurtă, topor, târnăcop

Intrarea în mina de sare de la Bisoca - 2008

Interior din mina de sare de la Bisoca - 2008

Izvorul sărat de la Pinu

Izvorul sărat de la Beciu

Munte cu sare la Budești

Munte cu sare la Bisoca